

FESTSPILLENE
I BERGEN

PROGRAM
KR 20

BERGEN KJØTT

TIRSDAG 09. JUNI KL 19:30

Oslo Sinfonietta

m/Helmut Lachenmann

BERGEN
INTERNATIONAL
FESTIVAL

27. MAI — 10. JUNI
2015

STOLT SPONSOR AV MANGFOLDET

Vi er opptatt av et levende kultur-, idretts- og organisasjonsliv, både nasjonalt og lokalt. I over 60 år har vi samarbeidet med Festspillene i Bergen, en viktig arena for utøvende kunst. Vårt samarbeid bidrar til at flere får gleden av de mulighetene og tilbudene som finnes.

DNB sponser levende kultur.

Oslo Sinfonietta m/Helmut Lachenmann

BERGEN KJØTT

Tirsdag 09. juni kl 19:30
Tuesday 09 June at 19:30

Varighet: 1 t 15 min
Duration: 1 h 15 min

Oslo Sinfonietta

Christian Eggen dirigent *conductor*

Helmut Lachenmann piano, resitatør *piano, recitation*

Karin Hellqvist fiolin *violin*

HELMUT LACHENMANN (1935–)
Mouvement (– vor der Erstarrung)
für Ensemble

Ein Kinderspiel
für Klavier

1. Hänschen klein
2. Wolken im eisigen Mondlicht
3. Akiko
4. Falscher Chinese (ein wenig besoffen)
5. Filter-Schaukel
6. Glockenturm
7. Schattentanz

Solist *Soloist*: Helmut Lachenmann

Toccatina

Studie für Violine allein

Solist *Soloist*: Karin Hellqvist

“... zwei Gefühle ...”

Musik mit Leonardo für Sprecher und Ensemble

Resitasjon *Recitation*: Helmut Lachenmann

Oslo Sinfonietta

Christian Eggen dirigent, kunstnerisk leder
conductor, artistic director

Henrik Hannisdal fiolin *violin*

Karin Hellqvist fiolin *violin*

Mina Fred bratsj *viola*

Odd Hannisdal bratsj *viola*

Hans Josef Groh cello

Tanja Orning cello

Håkon Thelin kontrabass *double-bass*

Trond Magne Brekka fløyte *flute*

Anne Karine Hauge fløyte *flute*

Torunn Irene Kristensen engelsk horn *English horn*

Ingvill Hafskjold klarinett *clarinet*

Kristine Tjøgersen klarinett *clarinet*

Rolf Borch klarinett *clarinet*

Embrig Snerte kontraforte *contraforte*

Jan Fredrik Christiansen trompet *trumpet*

Odd Nilsen trompet *trumpet*

Ingebjørg Bruket trombone

Berger Iver Færder tuba

Bjarne Sakshaug piano

Ellen Sejersted Bødtker harpe *harp*

Thomas Kjekstad gitar *guitar*

Kjell Tore Innervik slagverk *percussion*

Kjell Samkopf slagverk *percussion*

Eirik Raude slagverk *percussion*

Gjør lytteren til medskaper

«Komponisten har ingenting å si, han har noe å skape», sier Helmut Lachenmann.

Mozart tenkte nok ikke på den måten, ikke Beethoven heller. For dem var det bare sånn. Men for en komponist som skulle finne sin plass i etterkrigstidens Tyskland var dette en aktuell problemstilling. Hva skal kunst være godt for? Må den uttrykke bestemte ting? Må den være politisk? Eller kan den ha verdi i seg selv?

Lachenmann ble modernist. Han lagde musikk med lyder som ingen hadde hørt i en konsertsal før. Musikerne ble provosert av alt det rare de måtte gjøre med instrumentene, og publikum ristet på hodet. Dette kunne umulig ha mening på noen som helst slags måte. Eller?

Det er gått drøyt femti år siden Lachenmann entret scenen i europeisk musikkliv. Nå regnes han som en av de største nyskapere i vår tid. Verkene hans er klassikere. Det vil være feil å si at vi favner dem i deres fulle bredde, men enkelte trekk ved musikken – spesielt de eksotiske klangene – er blitt en fast del av vokabularet, og flittig kopiert av andre komponister. Nå kryr det av kreative lydmakere i hans fotspor.

For Lachenmann derimot har det aldri vært et spørsmål om å finne opp stadig flere lyder. «Jeg er ingen entomolog på jakt etter nye sommerfugler», sier han. Det er ikke vår verden av lyder som må utvides, men vår måte å lytte på. Han vil gi oss friske ører så vi kan lytte med undring, som for første gang, la oss begynne på nytt.

Hva er musikk? Helt konkret: Det er utløsning av fysisk energi – et menneske blåser luft inn i et rør, en bue stryker over en streng, en stikke spretter mot et notestativ. *Musique concrète instrumentale*, kaller Lachenmann det (på fint fransk, med henvisning til 50-årenes *musique concrète*). Han viser oss musikken som fysiske hendelser: Podiet er en skueplass for ulike prosesser som lager lyd. Sarte lyder, taggete lyder, bøyd

lyder, tonelyder. Men her er det et viktig poeng: Det handler om ulike former for ... hva kan vi kalle det ... følsomhet. Og det er denne følsomheten Lachenmann vil sette i spill. Han konstruerer et urverk av ren og skjær sanselighet.

Vi finner ikke frem i Lachenmanns musikk hvis vi lytter etter toner som skal opptre i kjent orden. Oppmerksomheten må vendes andre veier. «Å lytte betyr for meg å observere seg selv», sier han. Å oppspore sin egen evne til sanselighet, evnen til å fordype seg i et sus, til å bli begeistret over en metallisk arpeggio, til å bli forført av stillhet. Å lytte er å være aktiv, det er å forfølge sin egen opplevelse.

Det går opp for oss at Lachenmann har en del å si allikevel, altså i form av lyd. Han utfordrer vår observasjonsevne, vår selvinnsikt, vår sanselighet. Og: Ja, musikken har til og med en politisk dimensjon. I tråd med sin antiautoritære overbevisning hjelper Lachenmann lytteren til å bli en reflekterende medskaper. Musikken skal ikke blindt (døvt) konsumeres. Ingen må la seg underordne.

En bitteliten, svak lyd med et intenst fortissimo.
Gratulerer med 80-årsdagen, Helmut Lachenmann!

Tekst: Christian Eggen

Making the listener a co-creator

'The composer has nothing to say; he has something to create', says Helmut Lachenmann.

Mozart did not think that way, and neither did Beethoven. For them that was just how it was. But for a composer trying to establish himself in post-war Germany, this was definitely a topical question. What use is art? Does it have to express certain things? Does it have to be political? Or can it have value in itself?

Lachenmann became a modernist. He made music with sounds no one had ever heard in a concert hall before. Musicians were provoked by the strange things they were expected to do with their instruments, and audiences shook their heads. This could not possibly make sense in any way. Or could it?

Fifty years have passed since Lachenmann entered the European musical stage. He is now considered one of the greatest innovators of our time. His works are classics. It would be wrong to claim that we embrace them fully, but certain aspects of his music – in particular the exotic sounds – have become a standard part of the vocabulary, and are frequently copied by other composers. Now there are swarms of creative soundsmiths following in his footsteps.

For Lachenmann himself however it has never been a matter of constantly inventing new sounds. 'I am not an entomologist searching for new butterflies,' he says. It is not our world of sound that needs to be expanded, but our ability to listen. He wants to give us new ears so that we can listen with wonderment, as if for the first time – let us start anew.

What is music? A concrete answer: it is a release of physical energy – someone blows air into a tube, a bow strokes across a string, a stick bounces off a music stand. Lachenmann calls it musique concrète instrumentale (in fancy French, referring to the musique concrète of the 1950s). He shows us music as physical events: the podium is a stage for various processes

that make sound. Gentle sounds, serrated sounds, bent sounds, pitched sounds. However, there is an important point here. It is all about different forms of ... what can we call it ... sensitivity. And it is this sensitivity Lachenmann wants to activate. He constructs clockwork of perceptivity pure and simple.

We cannot find our way in Lachenmann's music if we listen for notes appearing in familiar order. Our perception must be directed elsewhere. 'For me listening means observing myself,' he says. To become aware of your own sensitivity, your ability to immerse yourself in a whisper of the wind, to become excited about a metallic arpeggio, to be seduced by silence. Listening is being active, pursuing your own experience.

It dawns on us that Lachenmann has something to say after all, that is to say in the form of sound. He challenges our perceptive ability, our insight into ourselves, our sensibility. And: yes, the music has a political dimension too. In accordance with his antiauthoritarian convictions Lachenmann helps the listener to become a reflecting co-creator. The music must not be consumed blindly (or should that be deafly?). No one must be subjugated.

*A tiny, soft sound with an intense fortissimo.
Congratulations on your 80th birthday, Helmut Lachenmann!*

Text: Christian Eggen

English version: Roger Martin

Oslo Sinfonietta er Norges eldste aktive ensemble for samtidsmusikk og ble grunnlagt av komponisten Asbjørn Schaathun i 1986. Ensemblet ledes av Christian Eggen, kunstnerisk leder og sjefdirigent. Oslo Sinfonietta består av ledende frilansmusikere og medlemmer i blant annet Oslo-Filharmonien, Den Norske Opera og Ballets orkester, Det Norske Kammerorkester og Kringkastingsorkesteret. Dette sørger for at ensemblet har den kvaliteten og fleksibiliteten som kreves for å hankses med et moderne repertoar. Blant Oslo Sinfoniettas mange innspillinger finner man *Birds and Bells*, med musikk av Bent Sørensen, og Eivind Buenes *Objects of Desire*. I 1999 mottok ensemblet Spellemannsprisen for *Boyl*, med musikk av Rolf Wallin. Oslo Sinfonietta opptrer jevnlig på norske og internasjonale festivaler. Blant høydepunktene er opptredener på Casa da Música-festivalen i Porto, Présence-festivalen i Paris og biennalen i Venezia.

Oslo Sinfonietta is Norway's oldest running contemporary ensemble and was established by the Norwegian composer Asbjørn Schaathun in 1986. The ensemble is under the leadership of Christian Eggen, artistic director and chief conductor. Oslo Sinfonietta comprises leading freelance musicians and members of the Oslo Philharmonic Orchestra, The Norwegian Opera and Ballet Orchestra, The Norwegian Chamber Orchestra, The Norwegian Radio Orchestra and others. This ensures that the ensemble has the quality and flexibility that a modern repertoire demands. Among Oslo Sinfonietta's numerous recordings are *Birds and Bells*, with music by Bent Sørensen and Eivind Buene's *Objects of Desire*. In 1999, Oslo Sinfonietta was awarded the prestigious Spellemannspris, Norway's equivalent of a Grammy, for *Boyl*, with music by Rolf Wallin. Oslo Sinfonietta performs regularly at Norwegian and international festivals. Highlights include appearances at The Casa da Música Festival in Porto, The Présence Festival in Paris and The Venice Biennale.

Da **Christian Eggen** i 1981 begynte sin karriere som dirigent som leder for Ny Musikk Ensemble, hadde han allerede etablert en karriere som pianist i Norge og internasjonalt; i 1984 representerte han Norge i biennalen for nordiske solister. I 1993 ble han kunstnerisk leder for Oslo Sinfonietta, og siden 1988 har han dirigert Cikada ensemble. Eggen samarbeider med ledende klassiske orkestre og samtidsembleer som musikFabrik, Ensemble InterContemporain og Royal Philharmonic. Han har samarbeidet med en lang rekke komponister, blant dem Cage, Xenakis, Dillon, Lachenmann, Lutoslawski, Kurtág, Barrett, Dun, Saariaho og Lindberg. Han har mottatt Kritikerprisen, Spellemannsprisen og Lindemanprisen. I 2005 mottok han Nordisk Råds musikkpris sammen med Cikada, og i 2007 ble han utnevnt til kommandør av St. Olavs Orden.

*When **Christian Eggen** in 1981 began his conducting career as leader of Ny Musikk Ensemble, he had already established a highly successful career as a pianist in Norway and abroad; in 1984 he represented Norway at the Biennale for Nordic Soloists. In 1993 he became artistic director of Oslo Sinfonietta, and since 1988 he has been conductor of the Cikada ensemble. Eggen works with leading classical orchestras and contemporary music ensembles such as musikFabrik, Ensemble InterContemporain and the Royal Philharmonic. Eggen has worked closely with a great number of composers, among them Cage, Xenakis, Dillon, Lachenmann, Lutoslawski, Kurtág, Barrett, Dun, Saariaho and Lindberg. He has received the Norwegian Music Critics' Prize, Spellemann prize and the Lindeman prize. In 2005 he and the Cikada group received the Nordic Council Music Prize. In 2007 he was appointed Commander of The Royal Norwegian Order of St. Olav.*

Helmut Lachenmann er født i 1935 i Stuttgart, Tyskland, og studerte piano, teori og kontrapunkt ved konservatoriet i Stuttgart fra 1955 til 1958, og deretter komposisjon med Luigi Nono i Venezia fra 1958 til 1960. Den første offentlige fremføringen av hans verk fant sted ved Venezia-biennalen i 1962 og ved de internasjonale sommerkursene for ny musikk i Darmstadt. Etter å ha undervist ved universitetet i Ludwigsburg, ble Lachenmann professor i komposisjon ved musikkonservatoriet i Hannover (1976–81) og i Stuttgart (1981–99). Han holdt også en rekke seminarer, workshops og mesterklasser i og utenfor Tyskland, deriblant flere ved sommerkursene Darmstadt mellom 1978 og 2006. I 2008 var Lachenmann gjesteprofessor ved Harvard University, Cambridge/MA, og i 2010 ble han fellow ved Royal College of Music, London. Han har mottatt en rekke priser for sine komposisjoner, deriblant Siemens Musikpreis i 1997, Royal Philharmonic Society Award London i 2004 og Berliner Kunstpreis og Venezia-biennalens Leone d'oro i 2008. Lachenmann er æresdoktor ved musikkonservatoriet i Hannover og tilknyttet kunsthøgskolene i Berlin, Brussel, Hamburg, Leipzig, Mannheim og München.

***Helmut Lachenmann** (born in 1935 in Stuttgart) studied piano, theory and counterpoint at the Music Conservatory in Stuttgart from 1955 to 1958 and from 1958 to 1960 composition with Luigi Nono in Venice. The first public performances of his works took place at the Biennale in Venice in 1962 and at the International Summer Courses for New Music in Darmstadt. After his teaching activity at the University in Ludwigsburg, Lachenmann taught as professor for composition at the Music Conservatory in Hannover (1976–81) and in Stuttgart (1981–99). Furthermore he managed many seminars, workshops and master classes in Germany and abroad, for example several times at the Summer Courses in Darmstadt between 1978 and 2006. In 2008 Lachenmann taught as Fromm Visiting Professor at the Harvard University, Cambridge/MA. In 2010 he became fellow of the Royal College of Music, London. He received numerous awards for his compositional work, for example the Siemens Musikpreis in 1997, the Royal Philharmonic Society Award London in 2004 and in 2008 the Berliner Kunstpreis as well as the Leone d'oro of the Biennale di Venezia. Lachenmann is an honorary doctor at the Music Conservatory Hannover and member of the Academies of the Arts in Berlin, Brussels, Hamburg, Leipzig, Mannheim and Munich.*

Den svenske fiolinisten **Karin Hellqvist** opptrer internasjonalt med tolkninger av samtidsmusikk, både som solist og dedikert kammermusiker. Hun studerte ved Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, Universitat der Kunste Berlin, Norges Musikkhøgskole og Royal College of Music i London, hvor hun fullforte studiene i 2011. Hellqvist er medlem av flere skandinaviske samtidsmusikkensembler; Cikada, Oslo Sinfonietta, neoN og Curious Chamber Players, og vier sin tid til a bestille og fremfore nye verk sa vel som til a fremheve det etablerte samtidsrepertoaret. Hun opptrar jevnlig pa store internasjonale scener, og har spilt pa festivaler som Warsaw Autumn, Huddersfield Contemporary Music Festival, Ultima-festivalen, biennalen i Venezia, Milano Musica, Ultraschall Berlin, Pan Music Festival Seoul og International Summer Course for New Music Darmstadt. Hellqvists opptredener har blitt kringkastet i en rekke land og hun har deltatt pa flere prisvinnende innspillinger.

*Swedish violinist **Karin Hellqvist** performs internationally as an interpreter of contemporary music, both as a soloist and a dedicated chamber musician. She was educated at the Royal College of Music in Stockholm, Universitat der Kunste Berlin, the Norwegian Academy of Music in Oslo and at the Royal College of Music in London, where she graduated in 2011. Hellqvist is a member of several Scandinavian contemporary music ensembles; Cikada, Oslo Sinfonietta, neoN and Curious Chamber Players, and she dedicates her time to commissioning and performing new works as well as championing the established contemporary repertoire. Hellqvist regularly appears at major international venues, and has performed at festivals including Warsaw Autumn, Huddersfield Contemporary Music Festival, Ultima Oslo Contemporary Music Festival, Venezia Biennale, Milano Musica, Ultraschall Berlin, Pan Music Festival Seoul and the International Summer Course for New Music Darmstadt. Her performances have been broadcast in many countries and she has contributed to several award-winning recordings.*

Festspill- gavekort

Gavekortet kan brukes til a koppe billetter til alle arrangement pa Festspillene i Bergen og til andre festspillprodukter.

Bestill pa telefon 55 21 06 30 eller pa e-post til bestilling@fib.no og fa kortet tilsendt i posten, uten ekstra gebyr, eller kop direkte fra Festspillenes billettbod.

Gavekortet er gyldig i ett ar fra kopsdato.

Festspillene takker

Festspillene i Bergen er avhengig av mange og ulike støttespillere for å avvikle vårens store eventyr. Disse er med på å gjøre opplevelsen større.

Festspillambassadører

Trond Mohn
Rika AS v/Yvonne og Bjarne Rieber
Grieg Foundation

Hovedsamarbeidspartnere

DNB
DNV GL
Statoil
Bergens Tidende
Radisson Blu Hotel Norge
Dagens Næringsliv
Prosjektpartnere
Sparebankstiftelsen DNB - Dextra
Musica
Kavlifondet
GC Rieber Fondene
Fritt Ord
H. Westfal-Larsen og Hustru Anna
Westfal-Larsen's Almennyttige
Fond
Universitetet i Bergen
Anders Sveaas' Almennyttige Fond

Festivalpartnere

Nespresso
PwC
Telenor
Norwegian Hull Club
A7 Print
07000 Bergen Taxi
Galleriet
Atea
TTS Group
Securitas
TIDAL
Tesla Bergen
Olden

Offentlige støttespillere

Kulturdepartementet
Bergen kommune
Hordaland fylkeskommune
Utenriksdepartementet

Prosjektstøtte

Nordisk kulturfond
Statens Kunstfond (Danmark)
Pro Helvetia
Oticon Fonden
Institut français
J.W. Eides Stiftelse
Bergens Riksmålsforening
Music Norway

Andre partnere og bidragsytere

Apollon Bergen
Arrangement Tjenester
Askøy kommune
Austevoll kommune
Barratt Due musikinstitutt
Bekkarvik Gjestgiveri
Bekkarvik Eiendom AS
Bergen Backline
Bergen Dansesenter
Bergen Domkor

Bergen Filharmoniske Orkester
Bergen Filharmoniske Kor
Bergen og Hordaland Turlag
Bergen Internasjonale Kultursenter
Bergen Kjøtt
Bergen Kulturskole
Bergen Offentlige Bibliotek
Bergen Pikekor
Bergen Private Gymnas, Musikklinjen
Billettservice
BIT-Teatergarasjen
Bodoni
Borealis
Boksalongen
Bremneskantoriet
Bright Norway AS
Bymuseet i Bergen
Bømlo kommune
Bømlo Teater
Carte Blanche – Norges nasjonale kompani for samtidsdans
Cornerteateret
Damsgårdsdagene
Det felles innvandrerråd, Hordaland
Den Nationale Scene
Dramatikkens Hus
Dukkenikkernes teaterverksted
Edvard Grieg Kor
EKKO
Erdal Kirke
Fana og Ytrebygda kulturkontor
Flimmer film
Fløibanen A/S
Fløien Folkerestaurant
Forsvarsbygg nasjonale festningsverk
Fysak Allaktivitetshus
GAMUT, Griegakademiets senter for musikkterapiforskning
Griegakademiet - Institutt for musikk, UJB

Grieghallen
Herdla Kirke
Holbergprisen
Høgskolen i Bergen
Jifi Hlinka Klaverinstitutt
Kirkemusikk i Bergen
Kolibri – Children At Risk Foundation
Kritikerlaget
Kulturoperatørene
Kunsthøyskolen i Oslo
KODE Kunstmuseene i Bergen
Litteraturhuset i Bergen
Logen Teater
Lydgalleriet
Lysverket
Marceliussen Transport AS
Moster Amfi
Nordisk Råds Musikkpris
Norges musikkhøgskole
Norges Musikkorps Forbund
Norsk kulturskoleråd
NRK
Ole Bulls villa, Valestrand
Oseana
Oslo Sinfonietta
Regnbuedagene
Revy & Teaterservice
Rekstensamlingene
Sibelius Kollegio
Sibelius 150
Sibelius One
Siljustøls Venner
Sjøforsvarets Musikkorps
Steinway Piano Gallery Oslo
Stiftelsen Bryggen
Stiftelsen Den norske solistpris
Stiftelsen Siljustøl
Stine Vikne, blomsterleverandør
Ten sing Bømlo
University of the South Pacific
ViVite
Østre

BALANSEKUNST

I DNV GL (tidligere Det Norske Veritas) er vi opptatt av sikkerhet, kvalitet og integritet. Vi er nå 16.000 ansatte i 100 land, som hver dag jobber mot et felles mål: En sikker og bærekraftig fremtid. Vår rolle består ofte i å balansere næringslivets og samfunnets interesser. Vi kaller det balansekunst.

Vårt samarbeid med Festspillene understøtter denne forpliktelsen overfor samfunnet. For kultur og samfunn går hånd i hånd.

Derfor er vi stolt hovedsamarbeidspartner for Festspillene i Bergen.

Lær mer om oss på www.dnvgl.com

